

سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور

مستندات برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

نظام تهیه، تدوین و تصویب برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران

(سومین برنامه از سند چشم انداز)

۱۳۹۵-۱۳۹۹

معاونت هماهنگی برنامه و بودجه

بازنگری مردادماه ۹۴

فهرست مطالب

۳	..... مقدمه
۵	..... فصل اول
۵	..... ۱-۱- تحلیل مبانی قانونی تدوین برنامه‌های توسعه
۷	..... ۱-۲- آسیب‌شناسی نظام برنامه‌ریزی
۷	..... ۱-۲-۱- آسیب‌شناسی اهداف:
۷	..... ۱-۲-۲- آسیب‌شناسی محتوایی:
۸	..... ۱-۲-۳- آسیب‌شناسی فرآیند تصویب:
۸	..... ۱-۲-۴- آسیب‌شناسی اجرای برنامه‌ها:
۸	..... ۱-۲-۵- آسیب‌شناسی فرآیند نظارت و ارزشیابی:
۹	..... فصل دوم:
۹	..... ۲- تعاریف و مفاهیم
۱۴	..... فصل سوم
۱۴	..... ۳- چارچوب تهیه، تدوین و تصویب برنامه ششم
۱۵	..... ۳-۱- رویکردها و ویژگی‌های تدوین برنامه ششم توسعه
۱۵	..... ۳-۲- محتوا
۱۶	..... ۳-۲-۱- حد تفصیل برنامه
۱۷	..... ۳-۳- فرآیند
۱۹	..... ۴- اسناد برنامه ششم توسعه
۲۱	..... فصل چهارم
۲۱	..... ۴- مقدمه
۲۳	..... ۴-۱- ترکیب اعضای ارکان نظام تدوین برنامه ششم توسعه
۲۳	..... ۴-۱-۱- ترکیب اعضای ستاد برنامه
۲۴	..... ۴-۱-۲- ترکیب اعضاء شورای تلفیق برنامه
۲۵	..... ۴-۱-۳- ترکیب اعضای شوراهای برنامه‌ریزی
۲۵	..... ۴-۱-۴- ترکیب اعضای شوراهای برنامه‌ریزی توسعه استان‌ها
۳۱	..... ۴-۲- شرح وظایف ارکان نظام برنامه‌ریزی
۳۱	..... ۴-۲-۱- ستاد تدوین برنامه
۳۲	..... ۴-۲-۲- شورای تلفیق برنامه
۳۲	..... ۴-۲-۳- تلفیق امور
۳۳	..... ۴-۲-۴- شوراهای برنامه‌ریزی
۳۴	..... نمودار زمان‌بندی تهیه، تدوین و تصویب برنامه ششم

مقدمه

برنامه‌ریزی یک امر منظم، منطقی و مدبرانه است که به روش‌های مختلف در سطوح خرد و کلان بکار می‌رود. در سطح ملی برای پیشرفت و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور از چنین امری استفاده می‌شود. در چندین دهه گذشته از امر برنامه‌ریزی در سطوح یاد شده استفاده شده و طبق قانون به یک نظام تبدیل شده است. بنابراین نه تنها این امر در قانون برنامه و بودجه مورد توجه قرار گرفته، بلکه در سایر اسناد بالادستی نظام مقدس ج.ا.ایران مورد تاکید بوده و هست. به عنوان یک نمونه اصل «۴۳» قانون اساسی بر تامین استقلال اقتصادی جامعه و ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان در جریان رشد، با حفظ آزادی او و تامین نیازهای اساسی تاکید دارد. همینطور اصل «۴۴» قانون اساسی نیز، استواری نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران را بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه‌ریزی منظم و صحیح مد نظر قرار داده است. به علاوه، در دیگر اسناد بالادستی از جمله سند چشم‌انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران، رسیدن به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری کشور در سطح منطقه جنوب غرب آسیا با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین الملل هدف گذاری شده است.

نظام برنامه‌ریزی ناظر بر مجموعه قوانین و مقررات، سازمان‌ها و تشکیلات و روش‌هایی است که به منظور تهیه و تدوین و نحوه اجرا و نظارت و ارزیابی برنامه‌های توسعه کشور طراحی می‌شود. به همین سیاق در این مقطع چارچوبی برای تهیه برنامه ششم تعریف می‌شود که تحت عنوان نظام تهیه، تدوین و تصویب برنامه ششم توسعه ارائه می‌گردد.

صرف نظر از نحوه تدوین برنامه‌های عمرانی پیش از انقلاب اسلامی، پس از انقلاب پنج برنامه توسعه برای کشور تهیه و به تصویب رسید. برنامه ششم توسعه (۱۳۹۹-۱۳۹۵) به عنوان سومین برنامه توسعه خواهد بود که به عنوان سومین برنامه از سند چشم‌انداز ۲۰ ساله مسئولیت بزرگی را برای حرکت در جهت اهداف این سند به عهده دار زیرا طی دو برنامه چهارم و پنجم به عنوان گام‌های اول و دوم در سند مذکور، بسیاری از اهداف و برنامه‌های اجرا نشد، از اینرو از این برنامه انتظار می‌رود تا بخشی از عقب ماندگی‌های دو برنامه قبلی را جبران نماید. با توجه به وضعیت

اقتصادی حاکم بر کشور در شرایط فعلی و مشکلات ایجاد شده در اثر تحریم‌های خارجی و بر اساس آخرین تحلیل‌های بعمل آمده، دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز در افق زمانی تعیین شده تا حدود زیادی دشوار می‌نماید و تحقق آن نیازمند عزم ملی حاکمیت و قوای سه‌گانه و مشارکت حداکثری نهادهای ملی و مدنی در آحاد جامعه می‌باشد. تقارن زمانی ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با آغاز فرایند تدوین برنامه ششم همراه با جهت‌گیری مشخص برنامه آن از جمله بهره‌وری، دانش و فناوری، رقابت‌پذیری، برون‌نگری، توازن منطقه‌ای، حضور بخش خصوصی، توسعه صادرات و نهایتاً استفاده از ظرفیت‌های استفاده نشده، فرصتی را برای شکل‌گیری اجماع و وفاق ملی به منظور بهبود شرایط با اعمال اصلاحات بنیادی و کاهش و یا رفع نقاط آسیب‌پذیر کشور فراهم نموده است. همچنین در این مقطع و آستانه تدوین برنامه ششم، تصویب قانون "رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقاء نظام مالی" از سوی مجلس محترم شورای اسلامی می‌تواند امیدهای تازه‌ای را برای خروج از وضعیت کنونی اقتصاد به همراه داشته باشد. البته شایان ذکر است که با توجه به مباحث سیاست‌گذاری عمومی و کلان سیاست‌ها زمانی منجر به نتایج مطلوب و مورد انتظار خواهند شد که ثبات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی به ویژه ثبات کلان اقتصادی فراهم باشد و فعالان اقتصادی در حوزه‌های مختلف نیز بتوانند در این چارچوب برنامه‌ریزی و عمل کنند و حتی زمینه‌های بروز خلاقیت و ابتکار در عرصه‌های گوناگون مهیا گردد.

با سیاست‌های کلی ابلاغی برنامه ششم از سوی مقام معظم رهبری و متعاقباً ابلاغ آن توسط ریاست محترم جمهوری اسلامی به ریاست سازمان^۱ اهمیت و ضرورت سازگاری برنامه ششم و نظام تدوین آن با سیاست‌های کلی و احیاء سازمان، بازنگری نظام‌نامه ابلاغیه شماره ۷۶۲۰۳ مورخ ۱۳۹۳/۷/۱۱ را ایجاب نمود.

^۱ منظور از سازمان در این نظام‌نامه، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور می‌باشد.

فصل اول

۱-۱- تحلیل مبانی قانونی تدوین برنامه‌های توسعه

برابر اصل ۱۱۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران سرآغاز تهیه و تدوین برنامه‌های توسعه، ابلاغ سیاست‌های کلی از سوی مقام معظم رهبری است. قانون پایه و نظام‌مند برای تهیه و تدوین برنامه، قانون برنامه و بودجه مصوب اسفندماه ۱۳۵۱ می‌باشد. این قانون فرآیند تهیه برنامه‌های بلندمدت (ده ساله و بیشتر)، میان مدت (پنج‌ساله)، برنامه سالانه و بودجه‌های سالانه و شرح وظایف ارکان آن را به شرح جدول زیر مشخص کرده است.

ردیف	الف - تهیه، تدوین و تصویب برنامه	مرجع تصویب	ماده قانونی
۱	تعیین سیاست‌های کلی	مقام معظم رهبری پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام	اصل ۱۱۰ قانون اساسی
۲	تعیین اهداف کلی برنامه‌های عمرانی (توسعه میان مدت)	شورای اقتصاد - هیات وزیران	بند ۱ ماده ۳ قانون برنامه و بودجه
۳	تعیین خط مشی‌ها و سیاست‌های برنامه	شورای اقتصاد - هیات وزیران	بند ۲ ماده ۳ قانون برنامه و بودجه
۴	تصمیم‌گیری در خصوص چارچوب کلان برنامه	شورای اقتصاد - هیات وزیران	بند ۳ ماده ۳ قانون برنامه و بودجه
۵	پیشنهاد برنامه	دستگاه‌های اجرایی	ماده ۷ قانون برنامه و بودجه
۶	ایجاد هماهنگی بخشی و منطقه‌ای در شورا‌های مشترک	کمیته‌های مشترک برنامه‌ریزی	ماده ۱۰ قانون برنامه و بودجه
۷	تلفیق برنامه بر اساس اولویت‌ها	شورای اقتصاد - دولت	ماده ۷ قانون برنامه و بودجه
۸	بررسی و تأیید برنامه	شورای اقتصاد - دولت	ماده ۸ قانون برنامه و بودجه
۹	تصویب برنامه (هدفها - سیاست‌ها - منابع مالی دولت - شرکت‌ها و بخش غیر دولتی برای سرمایه گذاری - اعتبارات هزینه و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای)	مجلس شورای اسلامی	بند ۳ ماده ۱ قانون برنامه و بودجه

با عنایت به فرآیند تهیه و تدوین برنامه به شرح جدول مذکور، لازم است توجه جدی به بسترها و شرایط تهیه و تدوین برنامه در هر مقطع نمود تا متعاقب با آن قدم‌های اساسی برای تهیه و تدوین برنامه متناسب با نیازها و شرایط جدید برداشته شود. اما بی‌تردید در هر دوره‌ای از برنامه‌ریزی، ضمن وجود شرایط مناسب که شرایط و لوازم ضروری برای تدوین برنامه‌اند موانع و مشکلاتی از حیث اجرایی، تشکیلاتی، قضایی و نظارتی و غیره وجود دارند که بدون توجه به آنها نمی‌توان برنامه‌ای مطلوب تهیه و تدوین نمود. از اینرو به اختصار به پاره‌ای از این آسیب‌ها و موانع اشاره می‌شود و سپس نظام‌نامه برنامه ششم توسعه طراحی و ارائه می‌گردد.

۱-۲-آسیب‌شناسی نظام برنامه‌ریزی *

در فرآیند تهیه و تدوین، تصویب، اجرا و نظارت بر اجرای برنامه‌های توسعه عموماً مشکلات و چالش‌هایی بروز می‌کنند که توجه به شناسایی آنها بعنوان عوامل بازدارنده ضروری است. از این رو برای تشریح جزئیات بیشتر، به تفکیک به اهم آسیب‌شناسی اهداف، نظام برنامه‌ریزی، فرآیند تصویب، اجرای برنامه‌ها و فرآیند نظارت و ارزشیابی اشاره می‌شود:

۱-۲-۱-آسیب‌شناسی اهداف:

- شناخت دقیق و واقع‌بینانه راهبردها برای نحوه تعیین اهداف
- انتخاب اهداف واقعی نه متعارض و متکثر (در برنامه‌های جامع اغلب اتفاق می‌افتد).
- توجه جدی و حسابگرانه به پیش‌بینی درصد تحقق اهداف بر اساس محدودیت‌ها و ظرفیت‌های کشور
- دقت کافی در سیاست‌گذاری و تعیین اهداف کمی متغیرهای سیاستی
- برقراری تناسب و تناظر بین اهداف و ابزارهای دستیابی به اهداف و تاکید بر توان و قابلیت اجرا و نیز الزامات ساختاری، و رویه‌های اجرایی و حقوقی

۱-۲-۲-آسیب‌شناسی محتوایی:

- ضرورت ایجاد هماهنگی میان سیاست‌ها در برنامه‌های جامع توسعه
  - تعیین حد تفصیل برنامه‌ها و منطقی نمودن آنها
  - توجه به رویکرد آینده پژوهی و آینده‌نگاری در تدوین برنامه‌ها
  - ارائه تعریف عملیاتی روشن از مفهوم توسعه و پیشرفت
  - تمرکززدایی تا حد امکان در برنامه‌ریزی
  - توجه به نقش و مشارکت فعالان اصلی بخش خصوصی و نهادهای مدنی
  - بیان و معرفی ساز و کارهای لازم برای مشارکت شرکتهای مادر تخصصی و نهادهای عمومی غیر دولتی
- در نظام برنامه‌ریزی

- تضمین اجرایی برنامه‌های توسعه
- برقراری انسجام و یکپارچگی در برنامه‌ها و شناخت و توجه به الزامات بین بخشی و شرایط محیطی بیرونی و داخلی تاثیرگذار بر برنامه‌های توسعه
- ایجاد سازگاری و همسویی بین دوره زمانی دولت‌های تدوین کننده و اجراکننده برنامه‌های توسعه

* گزارش امور اقتصاد کلان - معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور - ۱۳۹۳

۳-۲-۱- آسیب‌شناسی فرآیند تصویب:

- ایجاد سازگاری بین قوانین بودجه سالانه با برنامه‌های توسعه به سبب عدم تقدیم برنامه سالانه همراه لوایح بودجه و رعایت زمانبندی قانونی
- مشخص نمودن محدوده عمل قانونی مجلس شورای اسلامی از طریق ایجاد تفاهم و درک مشترک در لایحه احکام برنامه
- انعطاف‌پذیر ساختن برنامه و امکان اصلاح‌پذیری آن مشکلات در فرآیند اجرا

۴-۲-۱- آسیب‌شناسی اجرای برنامه‌ها:

- شناسایی عوامل و محرک‌های بیرونی خارج از کنترل دولت و یا ایجاد کنترل دقیق‌تر بر سیاست‌ها
- رفع تعارض بین برنامه میان مدت و بودجه‌های سالانه کشور (و یا برنامه‌های سالانه)
- تهیه به موقع برنامه‌های عملیاتی و اقدام به موقع تدوین آیین نامه‌های اجرایی پیش‌بینی شده در برنامه
- ایجاد وفاق ملی برای اجرای برنامه‌ها
- ایجاد سازوکارهای لازم برای انطباق دوره‌های اجرایی برنامه‌های توسعه با دوره‌های قانونی فعالیت مجلس شورای اسلامی و ریاست جمهوری
- پیشگیری منطقی از تغییر برخی از احکام قانونی برنامه‌های توسعه در زمانی اندک پس از تصویب آنها
- تحلیل هزینه - فایده دقیق از طرح‌های عمرانی
- گسترش دامنه پذیرش محتوای برنامه در جامعه و رفع موانع اجرایی برنامه‌ها در جهت تحقق اهداف (بسط مشارکت در نظام برنامه‌ریزی و تدوین برنامه)

۵-۲-۱- آسیب‌شناسی فرآیند نظارت و ارزشیابی:

- تعریف و ارایه سازوکارهای مناسب بر نظارت عملیاتی و پیشرفت فیزیکی بر برنامه‌های توسعه در بهترین شرایط
- ایجاد تنوع در تولید و اطلاعات و ایجاد آمار و مراکز خصوصی و مستقل آماری و تسریع در ارایه و انتشار آمار قابل اعتماد
- ارائه به موقع گزارش‌های سالانه نظارتی و در نتیجه ایجاد امکان اصلاح انحراف احتمالی از مسیر تعیین شده
- رفع یا کاهش تداخل وظایف دستگاه‌های نظارتی و دائمی و مستمر ساختن فرآیند نظارت

فصل دوم:

۲- تعاریف و مفاهیم

۲-۱- سیاست‌های کلی نظام

سیاست‌های کلی عبارتند از مجموعه‌ای هماهنگ از جهت‌گیری‌ها و راهبردهای کلان نظام برای تحقق آرمان‌ها و اهداف قانون اساسی در دوره زمانی مشخص است که این سیاست‌ها حاوی اصولی است که آرمان‌ها را به اهداف کلی یا کلان نزدیک می‌کنند.

۲-۲- برنامه

برنامه، نمایش منظم یا رعایت سلسله مراتب فعالیت‌های مربوط به هم و مربوط به یک رشته تصمیمات منظم و مرتبط بر حسب دوره‌های زمانی مختلف. برنامه، نمایشگر تصمیمات منظم براساس سلسله مراتب عملیات است.

۲-۳- برنامه توسعه

برنامه توسعه سندی است که در آن، شرایط مطلوب اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، در چارچوب محدودیت‌ها و امکانات پیش‌بینی شده ترسیم گردیده و خط‌مشی‌ها و سیاست‌های مناسب برای تحقق آن در نظر گرفته می‌شود.

۲-۴- برنامه ریزی

برنامه‌ریزی فرآیندی است هوشمندانه که طی آن مدیریت یک نظام، اهداف نظام را برای زمان مورد نظر تعیین و راهبردها و چارچوب‌های تصمیم‌گیری برای نیل به اهداف تعیین‌شده را با توجه به محدودیت‌های موجود و قابل پیش‌بینی در طی برنامه مشخص می‌کند.

۲-۵- نظام برنامه‌ریزی

نظام برنامه‌ریزی مجموعه‌ای از ساز و کارها، سازمان‌ها، تشکیلات و روش‌هایی است که به منظور تهیه و تدوین، اجرا، نظارت و ارزیابی برنامه‌های بلندمدت، میان‌مدت و کوتاه‌مدت توسعه کشور طراحی می‌شود.

۶-۲-اهداف آرمانی

اهداف آرمانی بیان انتظارات و مقاصد دست یافتنی است که تحقق آن در گرو وفاق عمومی، اراده ملی و تلاش خستگی ناپذیر آحاد مردم خواهد بود. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سند چشم انداز بیست ساله نظام جمهوری اسلامی ایران، سیاست های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری به عنوان اسناد اصلی کشور، در تبیین آرمان ها و اهداف کلی یا کلان کشور مد نظر قرار گرفته و در زمینه های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سرلوحه برنامه های توسعه کشور قرار می گیرد.

۷-۲-اهداف کلی

در برنامه ریزی، هدف عبارت است از غایت خواست های جامعه اعم از اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که منبعث از نظام ارزش های حاکم بر جامعه است و برنامه ها برای دست یابی به آنها تدوین می شود. هدف ممکن است کیفی و یا کمی باشد ولی دارای این ویژگی است که در پایان زمان برنامه می توان درجه نسبی تحقق آن را تعیین کرد. اهداف کلی برنامه که در چارچوب اهداف آرمانی تعیین می گردند، ناظر به دوره زمانی برنامه است و باید طی برنامه حتی المقدور تحقق یابد. لذا این اهداف لازم است به گونه ای مشخص شوند که قابلیت کمی شدن در مراحل بعدی برنامه ریزی را داشته باشند. به عبارت دیگر، هدف میزان ارزشی است که یک شاخص می بایست ظرف مدت زمان معینی در آینده مدنظر به آن درجه برسد.

۸-۲-اهداف کمی برنامه

این اهداف براساس شاخص های کمی هدف گذاری و برای تحقق اهداف کیفی فرابخش / بخش تعیین می شوند و براساس آن ها وضعیت مطلوب فرابخش / بخش یا اجزاء و سازمان های مختلف آن در زمان مشخص، در طول دوره برنامه ریزی، مشخص می گردد. در تعیین اهداف باید توجه کرد که این اهداف با توجه به تحلیل دقیق عملکرد گذشته از یک سو و راهبرد کلی برنامه از سوی دیگر تدوین شود. به عنوان مثال، هفت درصد رشد تولید ناخالص داخلی، تنزل نرخ بیکاری به پنج درصد در سال پایانی برنامه و کنترل تورم در حدود ده درصد در طول برنامه از جمله مثال های اهداف کمی برنامه است.

۲-۹- تصویر کلان برنامه

اهداف و خطوط کلی حرکت از جمله اهداف کلان اقتصادی و همچنین اهداف کلان اقتصادی بخشها با استفاده از مدلها و همچنین روابط ساختاری بین بخشها، تصویر کلان برنامه را ارائه می‌دهد.

۲-۱۰- راهبردها

چارچوبی است که مجموعه حرکات و اقدام های اصلی را برای دستیابی به اهداف ترسیم کرده، و نظام کلی اولویت‌گذاری را برای به دست آوردن موقعیت های مطلوب و خنثی کردن تهدیدها، در حال و آینده بیان می‌دارد. تدوین استراتژی مستلزم برگزیدن جهت‌گیری کلی توسعه‌ای از میان چارچوب های جایگزین است و مبانی و معیارهایی را در اختیار مدیریت خواهد گذاشت که توان اجرایی و امکان برخورد بهینه با تغییرات محیطی را فراهم می‌سازد.

۲-۱۱- سند راهبردی

اسناد راهبردی، شامل تصویر کلان، راهبردها، سیاستها، الزامات تحقق اهداف و منابع مالی و شیوه تامین آن در سطح ملی/ بخش/ فرابخش و ... می‌باشد که توسط شوراهای برنامه‌ریزی براساس گزارش عملکرد گذشته و ظرفیتهای آینده و با عنایت به تصویر کلان برنامه و ضوابط ملی آمایش سرزمین، تنظیم می‌شود.

۲-۱۲- سیاست (خط مشی)

سیاست مجموعه‌ای از معیارها و تدابیر قانونی، فنی، اجرایی، پولی و مالی است که اتخاذ آنها موجبات و تسهیلات لازم را جهت تحقق هدف‌های برنامه فراهم می‌کند. برای مثال در برنامه توسعه صنعتی، به منظور ایجاد مشوق‌های لازم برای توسعه در مناطق رشد نیافته، ضوابطی در زمینه معافیت‌های مالیاتی یا تسریع در اجرای خدمات زیربنایی پیش‌بینی می‌شود. بدیهی است هر برنامه جامع و هر برنامه اجرایی و حتی طرح، سیاست‌ها و خط‌مشی‌های متناسب با طبیعت خود دارد.

۱۳-۲- برنامه عملیاتی

مجموعه اقداماتی است که برای دستیابی به اهداف مورد نظر باید انجام گیرد و شامل اهداف، پروژه‌ها، روش‌های انجام کار، زمان‌بندی و برآورد منابع مورد نیاز است. این برنامه برحسب طبقه‌بندی‌های فرابخشی، بخشی و استانی تنظیم می‌شود.

۱۴-۲- توسعه

فرآیند بهبود بخشیدن به کیفیت زندگی تمام مردم. سه جنبه مهم توسعه عبارتند از:

۱. ارتقای سطح زندگی مردم از طریق فرآیندهای مناسب رشد اقتصادی.
۲. ایجاد شرایطی که موجب رشد عزت نفس مردم شود، از طریق استقرار نظام‌ها و نهادهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی که مشوق شأن و احترام انسان باشد.
۳. افزایش آزادی مردم در انتخاب، از طریق وسعت بخشیدن به حدود متغیرهای انتخاب آن‌ها.

۱۵-۲- برنامه توسعه

برنامه توسعه سندی است که در آن شرایط مطلوب اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مبتنی بر اهداف کلی در چارچوب محدودیت‌ها و منابع پیش‌بینی شده ترسیم گردیده و خط‌مشی‌ها و سیاست‌های مناسب برای تحقق آن در نظر گرفته شده است.

۱۶-۲- موضوعات خاص

برنامه‌ریزی جزئی یا محدود که در آن هدف حل مشکلات اساسی (تنگناها) و یا شکل دهی قطب‌های خط‌دهنده (پیشران‌ها) در سطح فرابخش/بخش/منطقه و ... است، به هسته‌های کلیدی موضوعات خاص توجه دارد. شناسایی هسته‌های کلیدی موضوعات خاص براساس اولویت‌های کلان فرابخش/بخش/منطقه و ...، شناخت و ارزیابی وضع موجود (تحلیل‌های درونی و بیرونی) و با تبیین معیارهای مشخص در ابعاد و جایگاه، اهمیت و ضرورت، میزان اثرگذاری و حوزه تأثیر، اولویت‌بندی و انتخاب می‌شود.

۱۷-۲- برنامه ریزی عملیاتی موضوعات خاص

برنامه ریزی عملیاتی موضوعات خاص قلب برنامه ریزی توسعه و متکی بر هسته های خط دهنده و برنامه های اجرایی است. برنامه عملیاتی متشکل از هدف و پروژه های مشخص، سازماندهی و تشکیلات اجرایی برای حذف یک مانع توسعه و یا برای ایجاد قطب توسعه است.

برنامه ریزی عملیاتی موضوعات خاص از نظر اجرای برنامه محدود به اصلی ترین قابلیت ها و یا تنگناها می باشد. در این نوع برنامه ریزی چند مشکل عمده و یا قطب خط دهنده مشخص شده و برای آنها برنامه های اجرایی طراحی و تبیین می شود و به عنوان موتور حرکت و جهش توسعه تمرکز بر آنها صورت می گیرد و با توجه به مشخص بودن مسئول هر پروژه قابلیت پایش و نظارت بر آن قوی می باشد. همچنین، سرریز حاصل از فعالیت هسته های کلیدی موجب به حرکت درآمدن سایر حوزه ها و بخش های اقتصادی و تسریع در روند حرکت آنها می شود.

۱۸-۲- ضوابط ملی آمایش سرزمین

ضوابط ملی آمایش سرزمین مجموعه ای از قواعد و مقررات است که رعایت آنها منجر به تحقق تصویر بلندمدت سازمان فضایی توسعه می گردد.

فصل سوم

۳- چارچوب تهیه، تدوین و تصویب برنامه ششم

بطور معمول فرآیند تدوین و تصویب برنامه توسعه کشور در چارچوبی صورت می‌گیرد که به نظام برنامه‌ریزی موسوم است. این چارچوب باید ضمن توجه به هدفمندی، انسجام و هماهنگی درونی، نتایج نظام برنامه‌ریزی را که همانا برنامه توسعه می‌باشد دنبال نماید. در یک نظام برنامه‌ریزی اصولاً وظایف نهادهای برنامه‌ریزی، رابطه متقابل بین آنها، اجزای برنامه و محتوای آن، ترکیب شوراها و گروه‌های برنامه‌ریزی، توالی فعالیت‌ها و اقدامات و بالاخره زمانبندی انجام فعالیت‌های مختلف مشخص می‌شود. در عین حال، ملاحظات قانونی، تجربیات گذشته و شرایط موجود سیاسی و اقتصادی مهم‌ترین عواملی هستند که بر طراحی چارچوب یک نظام برنامه‌ریزی اثر می‌گذارند.

همواره هر نظام برنامه‌ای از سه جزء اصلی شامل ساختار، فرآیند و محتوا تشکیل شده است. بر همین اساس در نظام برنامه‌ریزی برنامه ششم، ابتدا اصول حاکم بر تدوین برنامه و جهت‌گیری‌های اصلی که منبعث از جهت‌گیری‌های سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور و سیاست‌های کلی برنامه می‌باشد، مشخص می‌شود. سپس براساس محتوایی که کلیات آن در برنامه ششم مدنظر برنامه‌ریزان است، مراحل تدوین برنامه تعیین می‌گردد. تعیین ساختار و فرآیند مناسب تدوین برنامه گام بعدی نظام مذکور خواهد بود. فرآیند تهیه و تدوین برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور از اول خرداد ماه ۱۳۹۳ شروع شده است.

نظام تهیه و تدوین برنامه‌ریزی برنامه ششم توسعه قرار است با استفاده از تجربیات برنامه‌های گذشته، اجتناب از آسیب‌های قبلی و کسب نظرات جدید مدیریت عالی کشور و بکارگیری نقطه‌نظرات نخبگان امر برنامه‌ریزی چه در سطح کلان چه بخشی تهیه شود. مجموعه چارچوب نظام تدوین برنامه ششم توسعه در ۴ بخش شامل رویکردها و ویژگی‌ها، محتوی، فرآیند و ساختار در ادامه ارائه شده است.

۱-۳- رویکردها و ویژگی‌های تدوین برنامه ششم توسعه

- ابتناء به اسناد بالادستی نظیر: قانون اساسی، ج.ا.ایران، سند چشم‌انداز بیست ساله نظام ج.ا.ایران، سیاست‌های کلی برنامه ششم و سایر سیاست‌های کلی بویژه اقتصاد مقاومتی، سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، نظام اداری، علم و فناوری و جمعیت (ابلاغی مقام معظم رهبری)
- دیدگاه‌های دولت تدبیر و امید
- محورهای حاکم بر اقتصاد مقاومتی
- رشد اقتصادی شتابان و پایدار و اشتغال‌زا
- گسترش اقتصاد دانش بنیان
- تقویت رقابت‌پذیری با تاکید بر ارتقاء بهره‌وری
- بهبود محیط کسب و کار
- توسعه مشارکت بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی
- استفاده حداکثری از منابع و ظرفیت‌های داخلی و خارجی
- جامع‌نگری برنامه با نگرش ویژه به موضوعات خاص
- پیشتازی در عرصه علم و فناوری
- عدالت اجتماعی و توانمندسازی فقرا و محرومین
- ارتقاء سرمایه اجتماعی
- تعالی و مقاوم‌سازی فرهنگی
- آمایش سرزمین و تعادل منطقه‌ای
- رعایت و پایبندی به قانون، شفافیت تصمیمات و سیاست‌ها، نظارت‌پذیری و پیش‌بینی ضمانت اجرایی برنامه

۲-۳- محتوا

اجزا و فعالیت‌هایی که به صورت گام به گام برای تهیه و تدوین برنامه ششم توسعه انجام خواهد شد به ترتیب زیر می‌باشد:

- ۱- تهیه نظام‌نامه تهیه و تدوین برنامه ششم
- ۲- تحلیل عملکرد گذشته و تبیین وضع موجود

- ۳- پیش‌بینی آینده، ظرفیت‌ها و چالش‌های پیش‌رو
- ۴- تهیه سند راهبردی توسعه
- ۵- برآورد تامین و تجهیز منابع
- ۶- الزامات تحقق اهداف و سیاست‌ها
- ۷- تدوین احکام برنامه
- ۸- تهیه برنامه عملیاتی و موضوعات خاص
- ۹- تهیه برنامه عملیاتی بخش/فرابخش
- ۱۰- تهیه سند توسعه استان
- ۱۱- تهیه برنامه عملیاتی استان

۱-۲-۳- حد تفصیل برنامه

با توجه به این که برنامه ششم توسعه برنامه‌ای جامع‌نگر با نگاه ویژه به موضوعات خاص می‌باشد، حد تفصیل برنامه برای هر یک از موضوعات خاص تا سطح برنامه عملیاتی و برای بخش / فرابخش در سطح برنامه راهبردی خواهد بود. از آنجائی که در سیاست‌های کلی ابلاغی و جهت‌گیری‌های اصلی برنامه ششم، استفاده از قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور مطرح شده است، ضوابط ملی آمایش سرزمین در جهت کاهش عدم تعادل‌های منطقه‌ای مورد توجه خواهد بود. در این ارتباط، علاوه بر رویکرد آمایشی در کلیه بخش‌ها، به منظور رفع عدم تعادل‌های پهنه سرزمین طرح‌های مرتبط با موضوعات خاص مکان محور تعریف خواهد شد که کلیه بخش‌ها می‌بایستی اجرای آنها را در اولویت خود قرار دهند. استان‌ها نیز برنامه توسعه خود را بر پایه ضوابط ملی آمایش در تعامل با بخش‌ها تنظیم می‌نمایند.

رویکرد اصلی برنامه ششم : جامع نگر با نگاه ویژه به موضوعات خاص

الف- تدوین لایحه برنامه ششم

در سطح برنامه راهبردی برای بخش/فرابخش
در سطح برنامه راهبردی و سپس عملیاتی برای هر یک از موضوعات خاص
در سطح تهیه سند توسعه استان برای هر یک از استان‌ها

ب- پس از تصویب قانون برنامه ششم

در سطح برنامه عملیاتی بخش/فرابخش
در سطح برنامه عملیاتی استان‌ها

۳-۳- فرآیند

فرآیند تهیه و تدوین و تصویب برنامه ششم توسعه کشور در قالب یازده مرحله بشرح زیر انجام می‌گیرد .

مرحله اول - تهیه و پیشنهاد سیاست‌های کلی

- تشکیل ستاد برنامه
- انجام مطالعات پایه و مورد نیاز
- تهیه پیش‌نویس سیاست‌های کلی برنامه ششم بر مبنای سیاست کلی ابلاغی قبلی و وضعیت و دیدگاه‌های موجود

مرحله دوم - ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه

- آسیب‌شناسی برنامه‌های گذشته کشور
- بازنگری ضوابط ملی آمایش سرزمین
- تکمیل مطالعات پایه
- برگزاری نشست‌های تخصصی با صاحب‌نظران
- تهیه اولیه تصویر کلان بخشی، فرابخشی
- بررسی برای تعیین موضوعات خاص

مرحله سوم - اصلاح فرآیندها و ساختار تهیه برنامه ششم

- اصلاح نظام برنامه ریزی برنامه ششم و دستورالعمل‌های آن
- تشکیل شورهای برنامه ریزی و شورای تلفیق برنامه
- تعیین و تصویب نهایی موضوعات خاص برنامه ششم
- تصویب برنامه

مرحله چهارم - تهیه اسناد و پیش‌نویس احکام برنامه

گام اول

- تبیین وضع موجود بخش/فرابخش
- تحلیل ساختار ظرفیت‌ها و محدودیت‌های قانونی و مقرراتی
- تحلیل ظرفیت‌ها و چالش‌های پیش رو و پیش‌بینی آینده
- تحلیل نقاط قوت، ضعف، تهدیدات و فرصت‌ها و چالش‌ها
- برگزاری همایش برنامه ششم

گام دوم

- تبیین سیاست‌های کلی مرتبط با بخش/فرابخش
- تبیین تصویر کلان بخش/فرابخش
- تعیین راهبردهای تحقق تصویر کلان بخش/فرابخش
- تعیین اهداف کمی، شاخص‌های کلان بخش/فرابخش
- تعیین سیاست‌های بخش/فرابخش
- تعیین نحوه تأمین و تجهیز منابع
- تعیین الزامات تحقق اهداف
- تهیه و پیشنهاد احکام برنامه

مرحله پنجم - تهیه اسناد برنامه

این مرحله هم زمان با شروع مرحله سوم انجام می‌شود و شامل بررسی قوانین برنامه توسعه قبلی کشور و تعیین احکامی می‌باشد که به صورت مستمر برای توسعه کشور مورد نیاز است به طوری که نهایتاً لایحه مواد دائمی مورد نیاز توسعه کشور تهیه و پیشنهاد می‌شود.

همزمان با مرحله چهارم در شورای اقتصاد و دولت بررسی و جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم می‌شود.

مرحله ششم - تلفیق و تهیه پیش‌نویس لایحه و اسناد برنامه

در این مرحله نتایج و پیش‌نویس اسناد شورا تهیه شد. برنامه ریزی در معاونت‌های سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور هماهنگ و تلفیق می‌گردد و سپس در شورای تلفیق برنامه مورد بررسی قرار می‌گیرد، در این مرحله برنامه های بخش/فرابخش تا سطح راهبرد، و موضوعات خاص تا سطح برنامه های عملیاتی تهیه و تنظیم می‌شود.

مرحله هفتم - دریافت نظرات صاحب‌نظران

در این مرحله پیش‌نویس اسناد برنامه ششم قبل از تصویب در شورای اقتصاد و دولت توسط صاحب‌نظران و نخبگان برنامه‌ریزی کلان و بخشی را مورد بررسی قرار گرفته و نظرات آنان اخذ و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد و نهایتاً اسناد نهایی پیشنهادی برنامه تهیه می‌گردد.

مرحله هشتم - تصویب لایحه

در فرصت مقرر لایحه پیشنهادی در شورای اقتصاد و هیأت محترم دولت مورد بررسی و تصویب قرار می‌گیرد.

مرحله نهم: تصویب قانون برنامه

پس از تقدیم لایحه و احکام برنامه ششم به همراه اسناد مربوطه به مجلس شورای اسلامی، لایحه احکام برنامه توسط نمایندگان محترم، کمیسیون‌ها و نهایتاً در صحن مجلس مورد بررسی و تصویب قرار می‌گیرد.

مرحله دهم- شوراهای برنامه‌ریزی پس از تصویب قانون احکام برنامه ششم با لحاظ اسناد توسعه استان‌ها و راهبردها و سیاست‌های بخش/فرابخش و همچنین برنامه‌های عملیاتی موضوعات خاص نسبت به تهیه برنامه‌های عملیاتی بخش/فرابخش به تفکیک پهنه سرزمینی اقدام می‌نمایند. این برنامه‌ها در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور هماهنگ و تلفیق و تایید می‌گردد.

مرحله یازدهم- با پایان مرحله چهارم و پنجم تهیه برنامه ششم توسعه که قانون احکام دائمی مورد نیاز توسعه و نیز پیش‌نویس اسناد برنامه بخش/فرابخش تهیه شده است. شورای برنامه‌ریزی استان‌ها نسبت به بررسی و تبیین و تحلیل وضع موجود بخش، فرابخش و کلان استان اقدام و سپس جهت بررسی و هماهنگ‌سازی به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ارسال می‌نمایند. در ادامه استان‌ها اقدام به تهیه برنامه‌های عملیاتی استان در چارچوب اسناد توسعه استان و برنامه‌های عملیاتی مصوب بخش/فرابخش و موضوعات خاص برنامه، می‌نمایند. این برنامه‌ها در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی بررسی و با برنامه‌های ملی هماهنگ و سازگار می‌شوند.

۴- اسناد برنامه ششم توسعه

اسناد برنامه ششم توسعه مشتمل بر موارد زیر می‌باشد:

۴-۱- **سیاست‌های کلی برنامه ششم** سیاست‌های کلی برنامه ششم و سایر سیاست‌های کلی بویژه اقتصاد مقاومتی، سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، نظام اداری، علم و فناوری و جمعیت (ابلاغی مقام معظم رهبری)

۴-۲- برنامه ششم توسعه:

۴-۲-۱- لایحه احکام برنامه ششم

۴-۲-۲- سند برنامه (تصویب هیأت دولت)

۴-۲-۱-۱- تصویر کلان برنامه

۴-۲-۱-۲- جداول کمی شامل اهداف و جداول منابع و مصارف

۴-۲-۱-۳- برنامه‌های راهبردی بخش/فرابخش

۴-۲-۱-۴- برنامه‌های موضوعات خاص تا سطح عملیاتی

۴-۲-۱-۵- برنامه عملیاتی بخش/فرابخش و استان‌ها

۴-۲-۱-۶- اسناد توسعه استان و برنامه‌های عملیاتی استان

۳-۴- اسناد پشتیبان برنامه ششم :

۴-۳-۱- گزارش آسیب‌شناسی برنامه‌های توسعه بعد از انقلاب

۴-۳-۲- مبانی نظری برنامه ششم

۴-۳-۳- تعاریف و مفاهیم برنامه‌ریزی

۴-۳-۴- گزارش مفهوم اقتصاد مقاومتی و تاب‌آوری و الزام‌های آن برای برنامه ششم

۴-۳-۵- گزارش تحلیل و تبیین ساختار فضایی موجود کشور

۴-۳-۶- گزارش تحلیل و تبیین عدم تعادل‌های منطقه‌ای

۴-۳-۷- گزارش عملکرد سند چشم‌انداز ج.ا.ایران در دوره ۱۳۹۲-۱۳۸۴ و الزام‌های تحقق آن در سال‌های

باقیمانده

۴-۳-۸- گزارش تبیین وضعیت موجود و چشم‌انداز آن در حوزه‌های کلان و بخش‌ها

۴-۳-۹- الگوی برنامه ششم توسعه

۴-۳-۱۰- گزارش شیوه استخراج موضوعات خاص

فصل چهارم

۴- مقدمه

در این فصل ابتدا ساختار تدوین لایحه برنامه ششم و همچنین تهیه و تدوین اسناد برنامه بیان گردیده و سپس به تشریح ترکیب اعضا و وظایف هر یک از ارکان نظام تدوین برنامه ششم مشتمل بر:

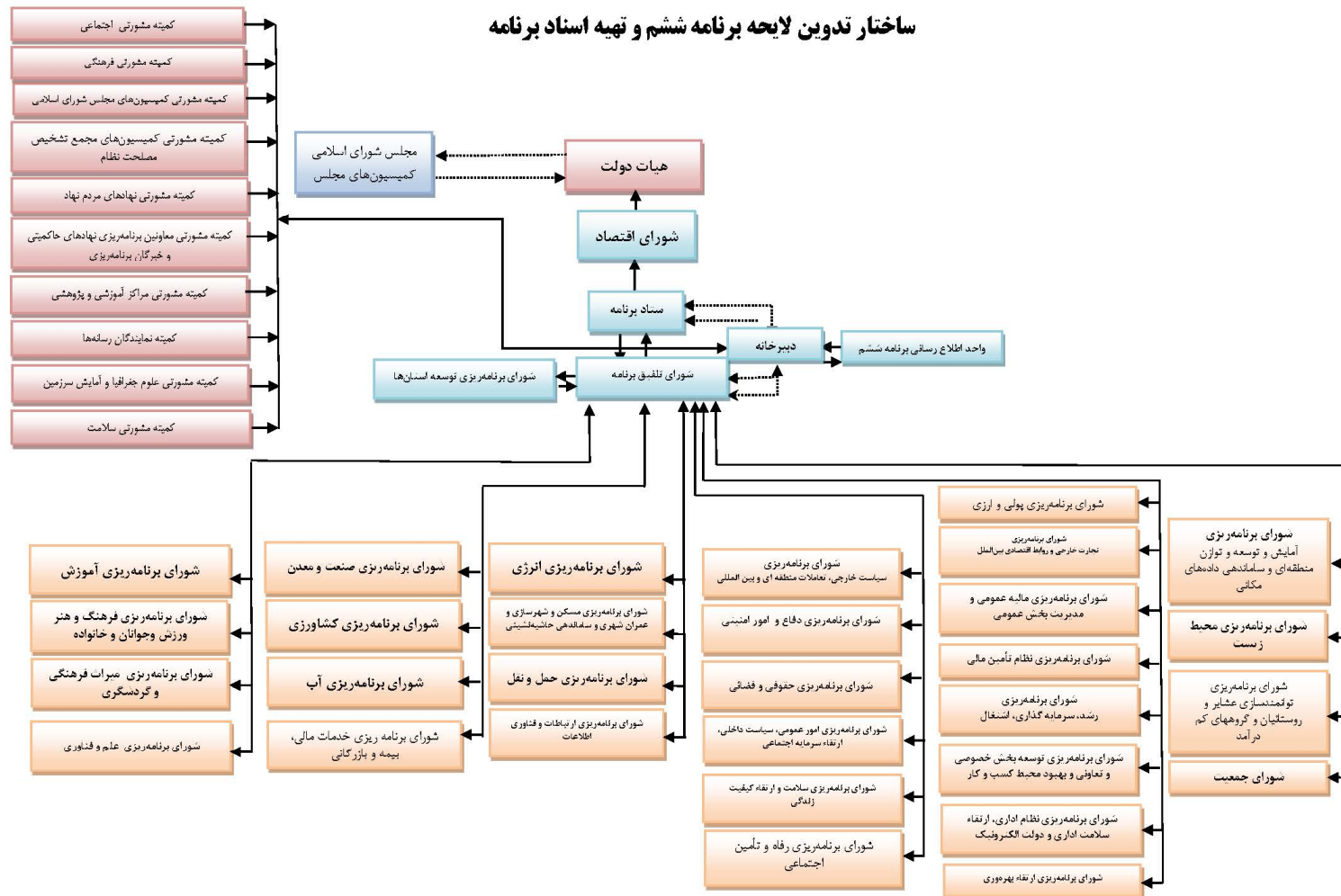
الف- ستاد تدوین برنامه ششم

ب- شورای تلفیق برنامه

ج- شوراهای برنامه‌ریزی

پرداخته شده است.

همچنین در انتها نمودار زمان‌بندی فرآیندهای تهیه، تدوین و تصویب برنامه ششم توسعه آمده است.

۱-۴- ترکیب اعضای ارکان نظام تدوین برنامه ششم توسعه

۱-۱-۴- ترکیب اعضای ستاد برنامه

- جناب آقای نوبخت - رییس سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور (رئیس)
- جناب آقای رحمانی فضلی - وزیر کشور
- جناب آقای سیف - رییس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- جناب آقای طیب نیا - وزیر امور اقتصادی و دارایی
- جناب آقای فرهادی - وزیر علوم، تحقیقات و فناوری
- جناب آقای نامدار زنگنه - وزیر نفت
- جناب آقای نعمت زاده - وزیر صنعت، معدن و تجارت
- جناب آقای فروزنده - مشاور رییس جمهور
- جناب آقای نیلی - مشاور رییس جمهور
- جناب آقای ابوترابی فرد - نایب رئیس اول مجلس شورای اسلامی
- جناب آقای باهنر - نایب رئیس مجلس شورای اسلامی
- جناب آقای دژپسند - معاون هماهنگی برنامه و بودجه (دبیر)
- جناب آقای پورمحمدی - معاون توسعه امور تولیدی
- جناب آقای شافعی - معاون فنی و توسعه امور زیربنایی
- جناب آقای صالح - معاون امور مجلس، استانها و پشتیبانی
- جناب آقای صفدری - سرپرست توسعه مدیریت و سرمایه انسانی
- جناب آقای نمکی - معاون توسعه امور اجتماعی و عمومی
- جناب آقای واعظ مهدوی - معاون توسعه امور علمی و فرهنگی
- جناب آقای آزموه اردلان - رئیس سازمان نقشه برداری کشور
- جناب آقای عادل آذر - رئیس مرکز آمار ایران
- سرکار خانم طباطبایی - رئیس سازمان ملی بهره‌وری ایران
- جناب آقای تولائی - مشاور و رییس دبیرخانه شورای نظارت راهبردی

- جناب آقای رحمتی - مشاور رییس سازمان
- جناب آقای صمیمی - مشاور رییس سازمان
- جناب آقای صدر نوری - مشاور و رئیس حوزه ریاست سازمان
- جناب آقای عسگری آزاد - مشاور رییس سازمان
- جناب آقای کردبچه - مشاور رییس سازمان
- جناب آقای صفدر حسینی - رئیس هیات عامل صندوق توسعه ملی
- جناب آقای قاسمی - معاون مرکز پژوهش‌های مجلس
- جناب آقای باقری - رئیس امور اقتصاد کلان
- جناب آقای دکتر خالصی - رئیس امور دبیر خانه شورای اقتصاد
- جناب آقای مسجدی - رئیس امور برنامه ریزی، آمایش سرزمین و محیط زیست
- جناب آقای جلال پور - رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی
- جناب آقای عبداللهی - رئیس اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۲-۱-۴- ترکیب اعضاء شورای تلفیق برنامه

- معاون هماهنگی برنامه و بودجه سازمان (رئیس)
  - رییس امور برنامه ریزی، آمایش سرزمین و محیط زیست (دبیر)
  - معاونین سازمان
  - دبیران شوراهای برنامه‌ریزی حسب مورد
  - دو نفر از مشاورین سازمان
  - رییس امور اقتصاد کلان
  - دو نفر صاحب نظر به انتخاب رییس شورای تلفیق
- تبصره : مسئولیت تلفیق امور مختلف را معاونت‌های ذیربط سازمان با حضور دبیران شوراهای برنامه‌ریزی مربوطه و در چارچوب‌های تعیین شده ستاد تدوین برنامه عهده دار می‌باشند.

۳-۱-۴- ترکیب اعضای شوراهای برنامه ریزی

- وزیر یا بالاترین مقام دستگاه اجرایی ذیربط به انتخاب ستاد (رئیس)
  - رئیس یا معاون امور ذی ربط در سازمان (دبیر)
  - سایر وزرا یا روسای دستگاههای مرتبط با شورای برنامه ریزی
  - روسای یا نمایندگان منتخب کمیسیونهای ذیربط مجلس شورای اسلامی
  - دو نفر صاحب نظر با انتخاب سازمان
  - دو نفر صاحب نظر از نخبگان و یا خبرگان برنامه ریزی به انتخاب شورا
  - دو نفر از روسای سازمان مدیریت و برنامه ریزی استانها
  - نماینده اتاق بازرگانی، صنعت و معدن، کشاورزی
  - نماینده اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران
  - انجمنها و تشکلهای تخصصی
- تبصره: رییس شورا ملزم به مشارکت و دعوت از سازمانها و نهادهای مردم نهاد (NGO) و تشکلهای ذیربط منتخب در جلسات شورا می باشد.

۴-۱-۴- ترکیب اعضای شوراهای برنامه ریزی توسعه استانها

- ترکیب اعضای شورا مطابق ماده ۱۷۸ قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه
- رییس اتاق بازرگانی، صنعت و معدن، کشاورزی
- رییس اتاق تعاون جمهوری اسلامی ایران
- صاحب نظران و نمایندگان تشکلهای مردم نهاد
- سایر دستگاههای اجرایی حسب مورد

ردیف	شوراهای برنامه ریزی	رئیس شورا	دبیر شورا	اعضاء شورا
۱	آموزش	وزیر آموزش و پرورش	نماینده سازمان	وزیر علوم، تحقیقات و فناوری - وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات - وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی - رئیس سازمان آموزش فنی و حرفه ای - رئیس دانشگاه آزاد اسلامی - یکی از روسای دانشگاه‌های غیرانتفاعی (به پیشنهاد وزیر علوم تحقیقات و فناوری و تأیید شورا) - سایر دستگاه‌های اجرایی حسب مورد
۲	فرهنگ و هنر، ورزش، جوانان و خانواده	وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی	نماینده سازمان	معاون رئیس جمهور در امور زنان و خانواده - وزیر ورزش و جوانان - وزیر کشور - وزیر آموزش و پرورش - وزیر علوم تحقیقات و فناوری - وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی - معاون سازمان صدا و سیما - رئیس شورای حوزه های علمیه - رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی - رئیس سازمان تبلیغات اسلامی - رئیس سازمان خیرگزاری ج.ا.ا. - سایر دستگاه‌های اجرایی حسب مورد
۳	میراث فرهنگی و گردشگری	رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	نماینده سازمان	وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی - وزیر کشور - وزیر امور خارجه - وزیر امور اقتصادی و دارایی - رئیس سازمان سرمایه گذاری خارجی - دو نفر از شهرداران مشهد، شیراز یا اصفهان به پیشنهاد وزیر کشور - معاون سازمان صدا و سیما - سایر دستگاه‌های اجرایی حسب مورد
۴	سلامت و ارتقاء کیفیت زندگی	وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	نماینده سازمان	وزیر علوم تحقیقات و فناوری - وزیر تعاون کار و رفاه اجتماعی - سازمان انرژی اتمی - سازمان دامپزشکی - سازمان نظام پزشکی - رئیس بنیاد شهید و امور ایثارگران - رئیس سازمان بهزیستی - رئیس سازمان بیمه سلامت ایران - رئیس سازمان ملی استاندارد ایران - سایر دستگاه‌های اجرایی حسب مورد
۵	رفاه و تامین اجتماعی	وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی	نماینده سازمان	وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزیر علوم تحقیقات و فناوری - وزیر امور اقتصادی و دارایی - رئیس سازمان بیمه سلامت ایران - رئیس بنیاد شهید و امور ایثارگران - رئیس سازمان بهزیستی - رئیس کمیته امداد - رئیس جمعیت هلال احمر - رئیس سازمان تامین اجتماعی - سایر دستگاه‌های اجرایی حسب مورد
۶	علم و فناوری	وزیر علوم، تحقیقات و فناوری	نماینده سازمان	معاون علمی و فناوری رئیس جمهور - وزیر آموزش و پرورش - وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی - وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات - وزیر صنعت، معدن و تجارت - وزیر نفت - وزیر دفاع و نیروهای مسلح - سازمان انرژی اتمی - رئیس سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی - رئیس جهاد دانشگاهی - رئیس پارک علمی فناوری پردیس - رئیس شهرک علمی تحقیقاتی اصفهان - مرکز ملی فضایی - سازمان فضایی ایران - رئیس صندوق نوآوری و شکوفایی - سایر دستگاه‌های اجرایی حسب مورد
۷	انرژی	وزیر نفت	نماینده سازمان	رئیس سازمان حفاظت محیط زیست - وزیر امور خارجه - وزیر نیرو - وزیر صنعت، معدن و تجارت - رئیس سازمان انرژی اتمی - سایر دستگاه‌های اجرایی حسب مورد

ردیف	شوراهای برنامه ریزی	رئیس شورا	دبیر شورا	اعضاء شورا
۸	مسکن و شهرسازی و عمران شهری و روستایی	وزیر راه و شهرسازی	نماینده سازمان	وزیر جهاد کشاورزی - وزیر کشور - وزیر نیرو - معاونت توسعه روستایی معاون اول - مدیر عامل بانک مسکن - رئیس بنیاد مسکن - نماینده شورای عالی استان ها - رییس شرکت عمران شهرهای جدید - نماینده شورای کلان شهرها - نماینده جامعه مهندسين مشاور کشور - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۹	حمل و نقل	وزیر راه و شهرسازی	نماینده سازمان	وزیر کشور - وزیر صنعت، معدن و تجارت - وزیر تعاون کار و رفاه اجتماعی - وزیر نفت - نیروی انتظامی ج.ا.ایران - نماینده جامعه مهندسين مشاور ایران - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۱۰	ارتباطات و فناوری اطلاعات	وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات	نماینده سازمان	معاون علمی و فناوری رئیس جمهور - وزیر صنعت معدن تجارت - وزیر علوم تحقیقات و فناوری - دبیر شورای عالی اطلاع رسانی - دبیر شورای عالی انفورماتیک - مرکز ملی فضایی - مرکز ملی فضای مجازی - سازمان فضایی ایران - معاون صدا و سیما - یکی از اپراتورهای برتر کشور به انتخاب رییس - نماینده صنفی رایانه ای کشور - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۱۱	صنعت و معدن	وزیر صنعت، معدن و تجارت	نماینده سازمان	معاون علمی و فناوری رییس جمهور - وزیر امور اقتصادی و دارایی - وزیر تعاون کار و رفاه اجتماعی - وزیر جهاد کشاورزی - وزیر علوم، تحقیقات و فناوری - وزیر نفت - وزیر دفاع - وزیر نیرو - سازمان انرژی اتمی - گمرک ج.ا.ایران - مدیر عامل بانک صنعت و معدن - مدیر عامل صندوق توسعه ملی - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۱۲	کشاورزی	وزیر جهاد کشاورزی	نماینده سازمان	وزیر نیرو - وزیر صنعت معدن تجارت - وزیر امور اقتصادی و دارایی - وزیر تعاون کار و رفاه اجتماعی - سازمان انرژی اتمی - مدیر عامل بانک کشاورزی - مدیر عامل صندوق توسعه ملی - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۱۳	آب	وزیر نیرو	نماینده سازمان	سازمان حفاظت محیط زیست - وزیر جهاد کشاورزی - وزیر صنعت معدن تجارت - وزیر امور اقتصادی و دارایی - وزیر کشور - وزیر راه و شهرسازی - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۱۴	خدمات مالی و بازرگانی	وزیر صنعت، معدن و تجارت	نماینده سازمان	بانک مرکزی ج.ا.ایران - وزیر امور اقتصادی و دارایی - وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات - وزیر جهاد کشاورزی - گمرک ج.ا.ایران - رئیس شورای اصناف کشور - بیمه مرکزی ایران - سازمان بورس اوراق بهادار - مدیر عامل صندوق توسعه ملی - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد

ردیف	شوراهای برنامه ریزی	رئیس شورا	دبیر شورا	اعضاء شورا
۱۵	سیاست خارجی ، تعاملات منطقه‌ای و بین المللی	وزیر امور خارجه	نماینده سازمان	وزیر نفت - وزیر دفاع - وزیر اطلاعات - وزیر صنعت، معدن و تجارت - رئیس بانک مرکزی ج.ا.ا - رئیس سازمان سرمایه گذاری خارجی - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۱۶	دفاع و امور امنیتی	وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	نماینده سازمان	وزیر کشور - وزیر اطلاعات - دبیر شورای عالی امنیت ملی - نماینده ستاد کل نیرو های مسلح - نماینده نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران - معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی (سازمان) - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۱۷	حقوقی و قضایی	وزیر دادگستری	نماینده سازمان	معاون حقوقی و پارلمانی رئیس جمهور - وزیر اطلاعات - وزیر کشور - معاون راهبردی قوه قضائیه - رئیس اداره تنقیح قوانین مجلس شورای اسلامی - دو نفر از قضات با معرفی رئیس قوه قضائیه - رییس دیوان محاسبات کشور - رییس امور حقوقی سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۱۸	امور عمومی ، سیاست داخلی و ارتقاء سرمایه اجتماعی	وزیر کشور	نماینده سازمان	معاون رئیس جمهور در امور زنان و خانواده - وزیر کشور - وزیر دادگستری - وزیر اطلاعات - وزیر تعاون کار و رفاه اجتماعی - وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی - دو نفر از تشکل های مردم نهاد - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۱۹	نظام اداری	معاون توسعه مدیریت و سرمایه انسانی سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور	نماینده سازمان	معاون حقوقی رئیس جمهور - وزیر امور اقتصادی و دارایی - وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی - وزیر کشور - رییس امور حقوقی سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور - رئیس دیوان عدالت اداری - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۲۰	سیاست های پولی و ارزی	رئیس کل بانک مرکزی	نماینده سازمان	وزیر امور اقتصادی و دارایی - وزیر صنعت، معدن و تجارت - وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی - وزیر جهاد کشاورزی - رئیس ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز - نماینده اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۲۱	تجارت خارجی و روابط اقتصاد بین الملل	وزیر صنعت، معدن و تجارت	نماینده سازمان	رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری - وزیر امور خارجه - وزیر نفت - وزیر راه و شهرسازی - وزیر جهاد کشاورزی - وزیر امور اقتصادی و دارایی - رئیس بانک مرکزی ج.ا.ا - رئیس گمرک - دبیر شورای هماهنگی مناطق آزاد - رئیس ستاد مرکزی مبارزه با قاچاق کالا و ارز - رییس سازمان سرمایه گذاری خارجی - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد

ردیف	شوراهای برنامه ریزی	رئیس شورا	دبیر شورا	اعضاء شورا
۲۲	مالیه عمومی و مدیریت بخش عمومی	معاون هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور	نماینده سازمان	وزیر آموزش و پرورش- وزیر امور اقتصادی و دارایی- وزیر دفاع- وزیر کشور- وزیر نیرو- وزیر راه و شهرسازی- وزیر نفت- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی- رئیس بانک مرکزی ج.ا.ا- رئیس سازمان امور مالیاتی کشور- سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۲۳	نظام تامین منابع مالی	وزیر امور اقتصادی و دارایی	نماینده سازمان	وزیر نفت - وزیر کشور- رئیس صندوق توسعه ملی- رئیس سازمان سرمایه گذاری خارجی - رئیس بانک مرکزی ج.ا.ا- رئیس سازمان بورس- رئیس بیمه مرکزی - رئیس اتاق تعاون - رئیس اتاق بازرگانی- سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۲۴	رشد، سرمایه گذاری و اشتغال	وزیر امور اقتصادی و دارایی	نماینده سازمان	وزیر تعاون- وزیر کار و رفاه اجتماعی - وزیر صنعت معدن تجارت- وزیر جهاد کشاورزی- وزیر نفت- وزیر نیرو- وزیر راه و شهرسازی - وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات - رئیس بانک مرکزی ج.ا.ا- مرکز ملی رقابت - سایر دستگاههای اجرایی حسب مورد
۲۵	توسعه مشارکت بخش خصوصی و تعاونی و بهبود محیط کسب و کار	وزیر امور اقتصادی و دارایی	نماینده سازمان	وزیر صنعت معدن تجارت - وزیر تعاون کار و رفاه اجتماعی - وزیر کشور- وزیر دادگستری - وزیر جهاد کشاورزی- وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات- وزیر نیرو - رئیس بانک مرکزی ج.ا.ا - رئیس سازمان خصوصی سازی - مرکز ملی رقابت - رئیس اتاق بازرگانی - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۲۶	ارتقاء بهره‌وری	رئیس سازمان ملی بهره وری ایران	نماینده سازمان	وزیر امور اقتصادی و دارایی - وزیر صنعت معدن تجارت - وزیر نیرو - وزیر جهاد کشاورزی - وزیر نفت - وزیر تعاون کار و رفاه اجتماعی - رئیس بانک مرکزی ج.ا.ا- رئیس سازمان ملی استاندارد - سایر دستگاههای اجرایی حسب مورد
۲۷	آمایش و توسعه و توازن منطقه‌ای و ساماندهی داده های مکانی	رئیس سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور	نماینده سازمان	رئیس سازمان محیط زیست - وزیر راه و شهرسازی - وزیر دفاع - وزیر امور اقتصادی و دارایی - وزیر نفت - وزیر نیرو- وزیر جهاد کشاورزی - وزیر کشور - وزیر صنعت معدن و تجارت - رئیس سازمان نقشه برداری - رئیس مرکز آمار - دبیر شورای هماهنگی مناطق آزاد - نماینده شورای عالی استان ها - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد
۲۸	محیط زیست	رئیس سازمان حفاظت محیط زیست	نماینده سازمان	وزیر صنعت معدن تجارت - وزیر جهاد کشاورزی - وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی - وزیر کشور - وزیر بهداشت درمان و آموزش پزشکی - وزیر نیرو - نماینده شورای عالی استان ها - سایر دستگاه های اجرایی حسب مورد

ردیف	شوراهای برنامه ریزی	رئیس شورا	دبیر شورا	اعضاء شورا
۲۹	توسعه روستایی و عشایری و توانمند سازی گروه‌های کم درآمد	معاون توسعه روستایی و مناطق محروم معاون اول رئیس جمهور	نماینده سازمان	وزیر جهاد کشاورزی- وزیر کشور - وزیر صنعت معدن تجارت - وزیر راه و شهرسازی - وزیر تعاون کار و رفاه اجتماعی - رئیس بنیاد مسکن - رئیس سازمان دهیاری‌ها و شهرداری‌ها - رئیس سازمان امور عشایر - کمیته امداد امام خمینی - رئیس انجمن جغرافیا و برنامه ریزی روستایی - سایر دستگاه‌های اجرایی حسب مورد
۳۰	شورای جمعیت	مرکز آمار ایران	نماینده سازمان	معاون رئیس جمهور در امور زنان و خانواده ، وزیر بهداشت درمان و آموزش پزشکی، وزیر کشور، وزیر ورزش و جوانان، وزیر تعاون کار و رفاه اجتماعی، مرکز آمار ایران، موسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور- سایر دستگاه‌های اجرایی حسب مورد

* اعضای زیر در تمامی شوراهای برنامه‌ریزی عضو می‌باشند:

- ۱- رییس یا نماینده کمیسیون ذی‌ربط مجلس شورای اسلامی
- ۲- دو نفر از روسای سازمان‌های مدیریت و برنامه‌ریزی استان‌ها به انتخاب سازمان
- ۳- دو نفر صاحب‌نظر به انتخاب سازمان
- ۴- دو نفر صاحب‌نظر به انتخاب شورا
- ۵- یک نفر نماینده اتاق بازرگانی، صنعت و معدن و کشاورزی
- ۶- یک نفر نماینده اتاق تعاون جمهوری اسلامی ایران
- ۷- انجمن‌ها و تشکل‌های تخصصی به انتخاب شورا

۲-۴- شرح وظایف ارکان نظام برنامه‌ریزی

۱-۲-۴- ستاد تدوین برنامه

ستاد تدوین برنامه ششم، وظیفه راهبری و هماهنگی تهیه و تدوین برنامه را بر اساس سند چشم‌انداز و سیاست‌های کلی ابلاغی بر عهده دارد. عمده وظایف این ستاد شامل موارد ذیل می‌باشد:

۱. بررسی الزامات و آرمان‌ها مطابق با اسناد بالادستی (قانون اساسی ج.ا.ایران، سند چشم‌انداز ۲۰ ساله، سیاست‌های کلی نظام) و پیشنهاد سیاست‌های کلی برنامه ششم برای طی مراحل تصویب و ابلاغ
۲. پیشنهاد اهداف کلی، خط مشی‌ها و سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی برنامه به شورای اقتصاد و هیأت دولت
۳. تهیه و تدوین پیش‌نویس تصویر کلان (اهداف کلان، منابع و مصارف) و ارائه آن جهت تصویب هیأت دولت
۴. بررسی و تایید اهداف کمی و احکام لایحه برنامه
۵. بررسی و تایید برنامه عملیاتی موضوعات خاص
۶. بررسی نظام برنامه‌ریزی برنامه ششم و روش‌ها و دستورالعمل‌ها و چارچوب‌های موضوعی و روش‌های انجام کار
۷. بررسی و در صورت لزوم پیشنهاد تغییر ساختار تدوین لایحه برنامه ششم توسعه
۸. تشکیل و ایجاد هماهنگی بین شوراهای برنامه‌ریزی
۹. هماهنگی و پشتیبانی از مطالعات لازم ستاد و شوراهای برنامه‌ریزی
۱۰. هدایت و نظارت بر فرآیند تهیه و تنظیم برنامه و پیگیری پیشرفت امور تدوین برنامه
۱۱. اتخاذ تدابیر لازم برای مشارکت همگانی اعم از نخبگان، دانشگاهیان، بخش غیردولتی در تدوین برنامه
۱۲. بررسی، تطبیق و تایید احکام با اسناد و جداول پیشنهادی شورای تلفیق برنامه
۱۳. ارائه پیش‌نویس لایحه و اسناد برنامه به شورای اقتصاد و هیئت دولت
۱۴. ارائه سایر مستندات برنامه

تبصره: ستاد تدوین برنامه ششم توسعه می‌تواند حسب اقتضاء و بر اساس پیشنهاد سازمان، تغییرات لازم را در نظام تدوین برنامه اعمال نماید.

۲-۲-۴- شورای تلفیق برنامه

۱. تهیه دستورالعمل‌ها و چارچوب‌ها و روش‌های انجام کار
۲. بررسی و ارائه پیش‌نویس اهداف کمی و شاخص‌های مرتبط با هر یک از محورهای اساسی برنامه جهت ارایه به ستاد برنامه
۳. راهبری، هماهنگی و تلفیق برنامه از جهت رعایت الزامات بین بخشی و فرابخشی
۴. ایجاد انسجام و سازگاری و تلفیق پیشنهادات دریافتی از معاونت‌های مسئول تلفیق امور
۵. ایجاد هماهنگی و نظارت بر شوراهای برنامه‌ریزی
۶. ایجاد هماهنگی‌های لازم در مواردی که منابع مالی و سایر الزامات مورد نیاز موضوعات خاص فراتر از اختیارات شوراهای برنامه‌ریزی مربوطه می‌باشد.
۷. جمع‌بندی مطالعات و تهیه پیش‌نویس لایحه و اسناد برنامه برای ارائه به ستاد برنامه
۸. ارایه پیشنهادات لازم برای ساماندهی فعالیت‌های شوراهای برنامه‌ریزی و توسعه استان‌ها مطابق سیاست‌های کلی و چارچوب مصوب ستاد تدوین برنامه به منظور برقراری انسجام بین اهداف، احکام برنامه و طرح‌های خاص (طرح‌های ویژه آمایشی برای کاهش عدم تعادل‌های منطقه‌ای) به ستاد تدوین برنامه
۹. تبیین روش‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی نظام برنامه‌ریزی برنامه ششم در استان‌ها
۱۰. ارایه چارچوب تدوین برنامه عملیاتی استان‌ها

۳-۲-۴- تلفیق امور

- معاونت‌های سازمان مسئول تلفیق امور ذیربط در برنامه ششم، وظیفه راهبری، هماهنگی، تلفیق و استخراج پیش‌نویس اهداف و احکام و برنامه‌های عملیاتی موضوعات خاص در حوزه‌های مربوط به خود را بر اساس سیاست‌های کلی و دستورالعمل‌های تدوین برنامه ششم مصوب ستاد برنامه برعهده دارند. عمده وظایف آنها شامل موارد ذیل می‌باشد:
۱. سازماندهی شوراهای برنامه‌ریزی در امور مربوط و موضوعات خاص مطابق چارچوب تعیین شده و دستورالعمل‌های ابلاغی (تبیین وضع موجود، شناخت مشکلات و چالش‌ها، شناخت ظرفیت‌ها و پتانسیل‌ها، پیشنهاد راهبردها، تعیین اهداف کمی برنامه‌های عملیاتی، شرح وظایف و دستورالعمل‌های مشخص برای هر یک از دستگاه‌های ذیربط)
  ۲. هدایت و راهبری فعالیت‌های شوراهای برنامه‌ریزی ذیربط مطابق سیاست‌های کلی و چارچوب مصوب ستاد تدوین برنامه به منظور برقراری انسجام بین اهداف، احکام برنامه و موضوعات خاص

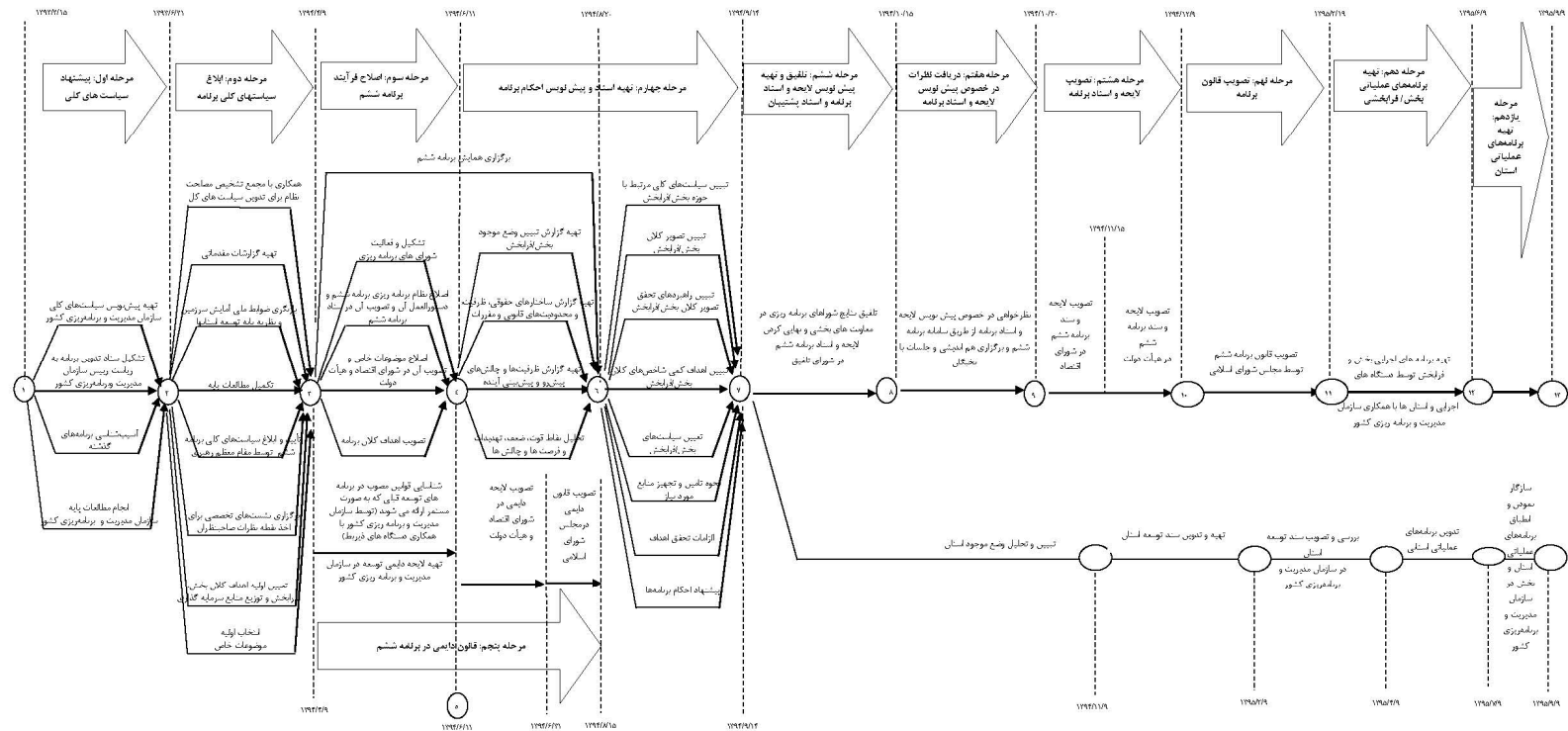
۳. بررسی و تأیید و تلفیق گزارش‌های علمی و کارشناسی شوراهای برنامه‌ریزی جهت تدوین برنامه
  ۴. بررسی اهداف پیشنهادی شوراهای برنامه‌ریزی بر حسب اولویت‌ها و گزارشات مستند تهیه شده
  ۵. بررسی و تلفیق پیش نویس احکام لایحه برنامه در امور مربوطه و آرایه آن به ستاد تدوین برنامه
  ۶. بررسی، تطبیق و تأیید احکام با اسناد و جداول تهیه شده در شوراهای برنامه‌ریزی
- تبصره - معاونت‌های مسئول در هر یک از امور مربوطه موظفند الزامات بین بخشی/فرابخشی موضوع را نیز هماهنگ و رعایت نمایند. موارد اختلافی به ستاد تدوین برنامه پیشنهاد می‌شود.

۴-۲-۴- شوراهای برنامه‌ریزی

شوراهای برنامه‌ریزی در واقع بازوی کارشناسی و مطالعاتی تلفیق امور هستند که در امر تهیه و تنظیم گزارش‌ها براساس چارچوب‌های تعیین شده به منظور تعیین اهداف، احکام برنامه و برنامه عملیاتی موضوعات خاص، شاخص‌های سنجش در موضوعات مربوطه منطبق بر سیاست‌های کلی و چارچوب تدوین برنامه ششم فعالیت خواهند نمود. عمده مراحل جهت تدوین این برنامه در سطح بخش/فرابخش شامل موارد زیر است:

- ۱- انجام مطالعات و تهیه گزارش‌های عملکرد و تبیین وضع موجود
  - ۱-۱- تبیین و تحلیل وضع موجود
  - ۱-۲- ساختار، ظرفیت‌ها و محدودیت‌های حقوقی و قانونی
- ۲- پیش‌بینی آینده، ظرفیت‌ها و چالش‌های پیش‌رو
- ۳- تهیه سند راهبردی توسعه
  - ۳-۱- تبیین سیاست‌های کلی مرتبط
  - ۳-۲- تصویر کلان
  - ۳-۳- تعیین راهبردی تحقق تصویر کلان
  - ۳-۴- تعیین اهداف کمی
  - ۳-۵- تبیین سیاست‌ها
- ۴- برآورد تامین و تجهیز منابع
- ۵- سایر الزامات تحقق اهداف و سیاست‌ها
- ۶- پیشنهاد احکام برنامه‌ای (در صورت لزوم)
- ۷- تهیه برنامه‌های عملیاتی برای موضوعات خاص
- ۸- تهیه برنامه عملیاتی برای بخش/فرابخش (پس از تصویب قانون برنامه ششم)

نمودار زمان بندی تهیه، تدوین و تصویب برنامه ششم

تاریخ تنظیم: ۹۴/۵/۵